

i.s.m.

CoP Beken en Rivieren

Verslag “Herinrichting watergangen: van ontwikkeling naar eindbeeld”

CoP Beheer en Onderhoud i.s.m. CoP Beken en Rivieren

Dinsdag 6 juni 2023 | 10:00 - 16:00 | rondom Zwolle

Inleiding

Er worden de laatste jaren veel watergangen heringericht om o.a. KRW doelen te halen. Het juiste beheer en onderhoud van de heringerichte watergangen draagt bij aan het behalen van die doelen. Of niet? Dat was het onderwerp tijdens deze gezamenlijke themadag van CoP Beheer en Onderhoud en CoP Beken en Rivieren.

Koppeling tussen het onderhoud en de streefbeelden - door Bart Brugmans van waterschap Aa en Maas

Bart gaf in zijn presentatie aan hoe beheer en onderhoud is ingebouwd in het ecologisch streefbeeldenboek van waterschap Aa en Maas.

Voor elk streefbeeld is aangegeven welk onderhoud passend is voor de realisatie van het streefbeeld. De onderhoudsbeelden kunnen worden gebruikt als bouwstenen voor het op te stellen B&O plan. Voor de onderhoudsplannen is vaak nog wel een gebiedsspecifieke uitwerking nodig. In de schetsen in het streefbeeldenboek is globaal de ligging van de onderhoudsstrook (5 m) weergegeven (tenzij het onderhoud vanaf het water wordt gedaan).

Bij de beschrijving van het gewenste onderhoud is rekening gehouden met de eisen aan de inrichting van de waterlopen en oeverzones uit het “Handboek Onderhoudsvoorzieningen Watersysteem”.

Parallelsessies Hoog-Nederland (vz: Ernest de Groot, CoP Beken en Rivieren)

Beheer en Onderhoud Moerasbeek - door Douwe Terpstra van waterschap Aa en Maas

Douwe ging in op de dilemma’s rondom ecologie en het toekomstige beheer en onderhoud voor de Lage Raam. In de werkpraktijk op het district worden opgaven vaak anders beleefd dan op het hoofdkantoor, zo ook met de opgave voor het aanleggen van een moerasbeek. Douwe nam de zaal mee naar de Lage Raam in Oost-Brabant met een overgedimensioneerde beekloop. Kenmerken van de moerasbeek zijn een ondiepe loop, een beekmoeras dat permanent onder water staat en een overstromingszone.

Belangrijk vraagstuk bij dergelijke systemen is de wijze van onderhoud, dit is lastig met een moeraszone aan beide zijden van de loop. In de Lage Raam is dit opgelost door delen met een eenzijdig onderhoudspad af te wisselen met delen waar varend onderhoud plaatsvindt. Daarbij wordt de plantengroei lokaal geremd door beschaduwing. De ontwikkeling van de plantengroei (weerstand) wordt gevolgd met een maai-BOS. Naast het reguliere onderhoud is er een regeling voor onderhoud bij calamiteiten: dan mag een doorgang naar de watergang gecreëerd om de waterloop te kunnen bereiken.

Belangrijke succesfactor is het instellen van een beheerteam, bestaande uit een medewerker beheer en onderhoud, hydrologie en ecologie.

Ontwikkelingsbeheer langs De Bijloop - door Bart Pörtzgen van Brabants Landschap

In tegenstelling tot de Lage Raam maakt het stuk Bijloop in beheer bij Brabants Landschap onderdeel uit van een natte natuurparel. Het beheer dat in deze A-watergang wordt toegepast is ‘niks doen’. Dit blijkt ook een mogelijkheid die in de praktijk kan worden toegepast.

Na de inrichting, die bestond uit verbreden en verondiepen van de loop met fosfaatarm zand (anders groeit de boel snel dicht), kon de Bijloop zich zelf ontwikkelen. De omstandigheden hiervoor zijn ideaal: het omliggende natuurgebied mag overstromen en de Bijloop is bovendien voorzien van een bypass en een

inlaat die afhankelijk is van het waterpeil benedenstrooms. Wel was het bij de inrichting zoeken naar een balans tussen de eisen van de natte natuur en de droge natuur.

Ook Bart noemde het instellen van een integraal beheerteam een sleutel tot succes. Verder is de Bijloop een project dan twee wensen met elkaar weet te verenigen: het ontwikkelen van veerkrachtige watersystemen (doorgaans de focus van ecologen) die ook nog een beetje stuurbaar zijn (doorgaans de focus voor beheer en onderhoud).

Onderhoud (natuur)beken middels een prestatiebestek - door Feodor van Heer van waterschap Limburg

Hoe kun je specifiek natuurlijk beheer het beste 'in de markt' zetten? Feodor van Heer van waterschap Limburg liet zien hoe je dit succesvol kunt doen. Een eerste belangrijke succesfactor is het creëren van vrijheid voor de aannemer door het opstellen van functionele eisen in plaats van voorschriften. Dit biedt ruimte voor nieuwe inzichten, ideeën en werkwijzen. En die zijn er genoeg is de ervaring van Feodor. Een tweede factor van belang is 'voorzichtig' beginnen, dus eerst ervaring opdoen in de vorm van een pilot. Hierbij kom je de praktische zaken tegen die van belang zijn bij uitbesteding, zoals het op orde hebben van het databeheer.

Een andere succesfactor is de eis dat de aannemer zijn eigen ecooloog meeneemt. Verder bleek ook hier een bouwteam met een ecooloog en hydroloog goed te werken. Aanvullend was het bouwteam altijd een mix van opdrachtgever en opdrachtnemer, er meer ruimte is voor een (frisse) buitenstaanders blik.

Intussen wordt er minder en anders gemaaid (niet meer klepelen, maaisel laten liggen) en wordt er gebruik gemaakt van een 'FME-tool' op basis van de verspreiding van soorten. Daarnaast wordt er voor de hydrologische toetsing niet meer gewerkt met modellen, maar met een praktische toetsingswijze hydrologie. Feodor sloot af met een bloemlezing op de praktische uitdagingen, zoals exoten, begrazing, de bever, vernatting, beschaduwning, bodemverschraling, verdichting, de veelheid aan bijzondere soorten en meldingen vanuit de omgeving. Je zou hierdoor bijna het succesverhaal van het prestatiebestek vergeten! Goed om te bedenken dat je de praktische uitdagingen ook zonder prestatiebestek wel tegenkomt!

Parallelsessies Laag-Nederland (vz: Niek Koppelaar, CoP Beheer en Onderhoud)

De levendige boerensloot - door Beke Romp van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden

Beke ging in zijn betoog in op het feit dat het werkgebied van zijn waterschap heel veel boerensloten kent: wel 7.000 km. Dit betekent dus 14.000 km slootkant. Een van de doelen van het waterschap is gezond water, hoe houden en krijgen we ons water schoon en gezond?

Doordat de boerensloten in verbinding zijn met het hoofdwatersysteem, liggen er veel kansen om de kwaliteit te verhogen. Hiervoor is de samenwerking gezocht met de eigenaren van de sloten, hoofdzakelijk agrariërs verenigd in gebiedscollectieven. Bij het gesprek over de kansen voor de boerensloten is gewerkt met beelden. Te beginnen bij de schoolplaat van Koekoek en verder bij inspiratiebeelden. Van beelden met een lage biodiversiteit, zichtbare biodiversiteit, levendig en waterparels. Aansluitend zijn overeenkomsten met maatregelen afgesproken en wordt gemonitord? Dit laatste is erg belangrijk om te weten welke ontwikkelingen er zijn, verantwoording aan het bestuur te kunnen afleggen maar vooral ook om te leren van het aangepaste beheer. Een van de eerste conclusies is dat ecologisch beheer meetbaar effect heeft op de oeverplanten, maar dat het nog een uitdaging is om waterplanten (relevant voor de KRW-doelen) te laten profiteren.

Ook is duidelijk geworden dat er nog veel andere factoren invloed hebben op het doelbereik. O.a. de aanwezigheid van kreeften, nutriënten concentraties en zelfs de wijze van schouw voeren.

De monitoring en het project zal dus nog langer moeten draaien om succesvol te worden. Echter het gesprek dat nu reeds wordt gevoerd met de agrariërs is op zichzelf al een mooi succes. Er komen namelijk veel tips en

ervaringen uit de praktijk naar voren in het project. Meer informatie is te vinden op de volgende site.

<https://www.hdsr.nl/werk/werken-we-samen/meten-waterkwaliteit/>

Beheer en onderhoud natuurvriendelijke oevers Delfland - door Tosca Smit en Michiel van der Lugt van Hoogheemraadschap van Delfland

In Delfland was er rond het jaar 2000 geen tijd meer om te wachten met de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Er waren teveel problemen met waterkwaliteit en het systeem was te eenzijdig op aan- en afvoeren ingericht.

Maar wat als de oevers eenmaal zijn ingericht? Een PDCA-cyclus (Plan-Do Check-Act) die vanuit het beleid raakt aan monitoring en inspectie en vervolgens weer aan uitvoering biedt uitkomst.

Streefbeeld en toetsingskader geven richting aan de monitoring. De praktijk van opnemen van vegetaties is nog wel eens een uitdaging. Er is net gemaaid of er loopt een stier in de weide. Ook bleek bij inspecties dat raster bedoeld tegen vraat kapot waren en of dat golfbrekende beschoeiing ontbrak. Door monitoringsgegevens en inspectiegegevens samen te voegen ontstaat een APK van de oevers.

Vervolgens worden de bevindingen meegenomen in het onderhoud en beheer. Alles met het doel de oevers in stand te houden en of beter tot ontwikkeling te laten komen. Enkele ervaringen uit de praktijk van deze systematische aanpak zijn de volgende:

- Als de ontwikkeling te langzaam gaat, schroom dan niet om in te planten met oever en drijfplanten;
- Gebruik kooien en linten om vraat te voorkomen;
- Plant geen dominante soorten in!;
- Het beheren en onderhouden blijft maatwerk, monitoren en inspecteren is hiervoor een goede basis;
- Het buitengewoon onderhoud kan verder ontwikkeld worden.

Evalueren van KRW-maatregelen in de praktijk - door Marjet Hooft van Huijsduinen van waterschap Drents Overijsselse Delta.

Marjet gaat in haar presentatie in op de KRW opgaven bij het waterschap. Uit een analyse van de monitoringsgegevens blijkt dat met name op het vlak van flora de doelen niet worden behaald.

Ga eens vragen bij de buitendienst, afdeling bedrijfsvoering. Daar is veel gebiedskennis! Uitwisselen van beleid met het veld vindt vervolgens plaats middels veldwerkplaatsen. De opgehaalde kennis is een aanvulling op de data.

Opvallende resultaten van de veldwerkplaatsen waren dat bepaalde natuurvriendelijke oevers gewoon verland bleken te zijn. Het voor de KRW gewenste bedekkingspercentage doelsoorten behalen wordt dan erg moeilijk. Ander leerpunt is dat onderwaterbeschoeiingen in de praktijk onneembare hordes zijn in het onderhoud. Locaties met dergelijke beschoeiingen werden in het onderhoud gepasseerd waardoor verruiging en verlanding optrad. Ook kwam naar voren dat groot-onderhoud van natuurvriendelijke oevers op de meerjarenbegroting hoort. Aanleggen en regulier onderhoud blijkt te minimaal. Verder blijkt dat afspraken nakomen en het als waterschap werken met een eigen dienst voor het doelbereik effectiever is dan met inhuurkrachten. Een ontwikkeling is dan echt gezamenlijk te volgen.

Kortom meer afstemming tussen KRW-doelen en maaionderhoud biedt veel potentieel. Van onderhoud optimaliseren, peilbeheer afstemmen, herinrichten en of meer onderzoeken leveren stuk voor stuk sporen op die verbetering kunnen geven. Ook al richting de nieuwe Stroomgebied beheerplannen (SGBP4).

Wil je doelen behalen betrek dan de gehele organisatie. De veldwerkplaatsen blijken hierin een krachtig middel, ze zorgen voor draagvlak en concrete acties!

Organisatie

[CoP Beheer en Onderhoud](#) en [CoP Beken en Rivieren](#)